

Партнерство в освіті дорослих як чинник розвитку громадянського суспільства

Стійкий розвиток суспільства, вдосконалення й самоактуалізація кожної людини, її здатність до опанування нових знань і прийняття нестандартних рішень неможливі без розв'язання складних проблем освіти дорослих. Актуальність проблеми освіти дорослих детермінується певними чинниками, серед яких важливе місце посідають політична ситуація в державі та соціально-економічні зміни в ній. Водночас для повноцінного соціально-економічного, культурного й духовного розвитку України потребує узгодженості, координації дій між «ствопами» громадянського суспільства: влади, бізнес-сектору й громадського сектору.

Валентин МОЛОДИЧЕНКО

У такому важливому контексті під гаслом «Освіта дорослих — ключ у XXI столітті» відбувся семінар-дискусія на базі Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (МДПУ ім. Б. Хмельницького). Організацію та проведення цього заходу ініціювали Науково-методичний центр освіти дорослих МДПУ ім. Б. Хмельницького та співробітники відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.

Семінар став прикладом міжвідомчого, інтердисциплінарного наукового й водночас практикоорієнтованого масового заходу з популяризації ідей і досвіду освіти дорослих. Він має беззаперечно важливе значення й у контексті реалізації Програми спільної діяльності МОН України та НАПН України та подальшої їх співпраці на 2014–2016 роки.

Не викликає сумніву й те, що для розвитку освіти дорослих в Україні необхідно створити умови для діалогу представників громадсько-політичної та академічної спільноти. Так, до обговорення проблем і перспектив розвитку освіти дорослого населення в регіоні, які перебували в центрі уваги учасників семінару, було запрошено науковців, педагогів-практиків (Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Бердянський державний педагогічний університет, Таврійський державний агротехнологічний університет), представників 14 недержавних громадських організацій, органів виконавчої влади, місцевого самоврядування Мелітополя й району, співробітників податкової інспекції, Управління Пенсійного фонду України в м. Мелітополі та Мелітопольському районі, Мелітопольського міського центру зайнятості, військкомату, відділу Управління стратегічного розвитку міста виконавчого комітету Мелітопольської міської ради та ін.

Під час відкриття семінару проректор з наукової роботи, керівник Науково-методичного центру освіти дорослих МДПУ ім. Б. Хмельницького, доктор філософії Сергій Прийма наголосив на важливості розвитку освіти дорослих як провідного чинника розвитку людського капіталу. З його слів, саме освіта дорослих спрямована на максимальне розкриття потенційних можливостей кожної особистості, сприяє успішній адаптації людини до мінливих соціально-економічних умов і, як наслідок, процвітанню всієї нації.

У привітанні до учасників

семінару ректор університету, професор Валентин Молодиченко підкреслив, що освіта дорослих, попри свою актуальність і значущість для суспільства, має низку нерозв'язаних проблем, обговорення яких повинно здійснюватись як на загальнонаціональному, так і на міжнародному рівнях.

До актуальності обговорення проблем і перспектив розвитку освіти дорослих привернула увагу й професор Лариса Лук'янова — в. о. директора Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих. Як розробник Концепції розвитку освіти дорослих в Україні, науковець наголосила на своєчасності питань, винесених на обговорення, та закликала присутніх до сприяння реалізації людиною права на навчання впродовж життя.

Продуктивній роботі над дискусійними питаннями допоміг запропонований доктором філософії Людмилою Афанасьєвою, директором Центру соціологічних досліджень МДПУ ім. Б. Хмельницького, формат «Світового кафе» (World Cafe) — як різновид неформального обговорення нагальних проблем за філіжанкою кави, чаю. Якщо звернутися до історії, то виявиться, що «Всесвітнє кафе» — це не всесвітньо відома кав'ярня, хоча, в певному сенсі, це так; це — всесвітньо відома технологія, яка дає змогу віртуозно поєднати приємне з корисним, перенести затишну атмосферу кав'ярень до серйозних аудиторій і зробити обговорення комфортним, креативним і продуктивним.

До речі, «Всесвітнє кафе» придумали в 1995 р. у результаті дводенного семінару, що відбувся в компанії «Піонери інтелектуального капіталу» (штат Каліфорнія, США). Його учасники були захоплені глибиною, креативністю та якістю взаємодії, а подальші роздуми з цього приводу призвели до створення «Кавового етикету» та розробки принципів «Світового кафе». За іншою версією, технологія бере початок із 50–60-х років минулого століття у США. Йдеться про результативну ділову зустріч з обговорення нагальних проблем на той час незнайомих промисловців. У ході неформальної бесіди «за кавою та сигарою» на паперових скатертках кав'ярні занотувалися найважливіші ідеї.

У МДПУ ім. Б. Хмельницького «Світове кафе» як інструмент і механізм залучення активних громадян до обговорення та знаходження ресурсів, шляхів розв'язання актуальних проблем за досить коротких проміжків часу (менше двох годин) дозволило об'єднати представників різних професій та установ. Нефор-

мальна дружня атмосфера цього інноваційного заходу сприяла генерації ідей щодо особливостей розвитку освіти дорослих за такими напрямками («кавовими столами»): мотиви, які спонукають дорослих навчатися впродовж життя; пріоритетні напрями освіти дорослих у регіоні; оптимальний формат навчання дорослих учнів; перспективи розвитку освіти дорослих у регіоні; дії та рішення, що можуть сприяти розвитку освіти дорослих.

Учасники і «господарі» столів обговорювали запропоновані питання й занотували основні ідеї безпосередньо за столами на аркушах фліпчарту. Цей процес нагадував робочу сесію/раунд (до 20 хвилин). Після кожного з 5 раундів обговорення учасники («посланці ідей») переходили до іншого столу. «Господарі» столів коротко інформували їх про ідеї, запропоновані впродовж попереднього раунду обговорення. Під час комунікативної взаємодії відбувалося збагачення ідеями, висловленими в ході попередніх обговорень з іншими учасниками та їх систематизація, а також розширення, поглиблення колективних знань щодо освіти дорослих. Після цього — підбиття підсумків та узагальнення в ході бесіди з усією групою.

За результатами обговорення, презентованими «господарями» столів, виявилось, що серед мотивів навчання дорослих — бажання не відставати від молоді щодо використання сучасних технологій, підвищення матеріального статку, можливість самореалізації та саморозвитку, працевлаштування, підвищення кваліфікації та ін. Серед пріоритетних напрямів освіти дорослих у регіоні учасники дискусії визначили розвиток громадянської активності, особистісний і професійний розвиток, клуби за інтересами, курси навчання з метою набуття нових навичок, започаткування шкіл сімейних відносин, підвищення якості життя. Оптимальний формат навчання дорослих розглядали у формальному й неформальному контекстах, наголошували на важливості використання інтерактивних і дистанційних форм навчання.

З-поміж перспективних напрямів розвитку освіти дорослих у регіоні присутні виокремили: зелений туризм; полікультурну освіту; вивчення іноземних мов, історико-культурної спадщини регіону; інфор-

маційно-технологічну освіту; хобі-курси, зокрема, рукоділля (handmade); дозвілєву, правову освіту; економіку сім'ї та ін.

Особливу активність учасники дискусії виявили в ході обговорення конкретних дій і рішень, які сприяють розвитку освіти дорослих у регіоні. Вони зазначили, що необхідно здійснити моніторинг культурно-освітніх потреб дорослих у регіоні, розробити відповідне навчально-методичне забезпечення, сприяти координації зусиль щодо роботи органів виконавчої влади, громадських діячів, учнів, педагогів-практиків у галузі освіти дорослих, розпочати підготовку педагогічного персоналу для освіти дорослих (андрагогу), активізувати роботу волонтерського руху в галузі освіти дорослих, сприяти визнанню результатів неформальної освіти на державному рівні тощо. Було наголошено й на необхідності консолідації зусиль громадського, державного, ділового секторів задля розвитку громадянського суспільства в Україні.

Жваве обговорення викликали результати соціологічного опитування «Освіта дорослих: думка мелітопольців», здійсненого в січні ц. р. Центром соціологічних досліджень МДПУ ім. Б. Хмельницького, щодо виявлення освітніх потреб різних категорій дорослих. З його ре-

Обговорення у форматі World Cafe

зультатами присутніх ознайомили старший науковий співробітник центру Андрій Орлов. Так, в опитуванні взяли участь 384 мешканці міста Мелітополя, які представляли різні соціально-демографічні та професійні групи міської громадськості. Результати опитування наочно продемонстрували актуальність і затребуваність для жителів міста навчальних, просвітницьких програм, курсів щодо особистісно-професійного розвитку дорослих — 41,9%. Мелітопольці готові долучитися до програм освіти дорослих за умови, якщо вони будуть зреалізовані у формі гнучких короткострокових або дистанційних курсів і тренінгів та спрямовані на підвищення професійного рівня (26,2%), сприятимуть набуттю нових навичок (комп'ютерні курси, іноземні мови тощо) — 24%, особистісному розвитку (15,7%). Актуальними для опитаних є й програми, спрямовані на підвищен-

ня рівня громадянської компетентності.

Слід зазначити, що нарівні з представниками молоді та середнього віку особи «третього віку» також прагнуть брати участь у навчальних і просвітницьких програмах. Їм до вподоби курси, клуби за інтересами, семінари на духовні теми та ін. Ця група мелітопольців готова вчитися за заочною формою навчання, опанувати платні програми неформального навчання або здобувати другу вищу освіту.

Таким чином, World Cafe дозволило залучити до процесу обговорення колективний інтелект учасників і зорганізувати багаторівневий діалог із проблеми освіти дорослих. Використовуючи неформальну форму обговорення, організаторам вдалося привернути увагу академічної спільноти, громадськості до проблеми освіти дорослих у регіоні. У результаті колективного обговорення заплановано розроблення програми спільних дій усіх зацікавлених сторін щодо реалізації стратегії розвитку освіти для різних категорій дорослих в Україні, у тому числі на рівні регіону (Мелітополя та району).

Насамкінець зазначимо, що розвинені країни мають цінний досвід практичної реалізації концепції «Регіон, що навчається». Ця концепція активно реалізується в багатьох євро-

пейських країнах і є важливим складником політики розбудови активного громадянського суспільства й соціальної інтеграції. Результати проведеного семінару-дискусії мають важливе практичне значення і є прогностичними в контексті безперервного процесу інтеграції всіх зацікавлених сторін і громадських інститутів на основі взаємовигідної співпраці з метою розвитку освіти для різних категорій дорослих, а в подальшому — створення доступної, ефективною, результативною освітньої інфраструктури регіону.

Олена АНІЩЕНКО,
провідний науковий співробітник
відділу андрагогіки Інституту
педагогічної освіти і освіти
дорослих НАПН України;
Світлана ІЗБАШ,
доцент кафедри педагогіки
і педагогічної майстерності
Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького